

Rodos'un Fetih Günlüğü Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi Rûznâmesi

The Dairy (Ruzname) of Kanuni Sultan Suleyman's Rhodes Campaign

Mehmet Yaşar Ertuş

Hacer Kılıçaslan

Öz

Bu çalışmada, harp tarihi açısından oldukça önemli olan Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos seferine ait rûznâme, basit transkripsiyon kuralları uyarınca Latin harflerine aktarılmıştır. Rûznâme'nin neşrinde, Feridun Bey'in Münşeâtü's-Selâtîn isimli eserinin Süleymaniye Kütüphanesi, Nuru Osmaniye Kitaplığı 4317 numarada bulunan yazma nüshasından yararlanılmıştır. Çalışmada, rûznâmeler hakkında genel bilgi verilmiş, bu tür metinlerin genel olarak Osmanlı tarihi ve özelde askerî tarih açısından neden önemli olduğu hakkında bir çerçeve ortaya konulmaya çalışılmıştır. Osmanlı sefer organizasyonunun aşamaları ve mahiyeti, menzil sisteminin savaş ve barış dönemlerindeki bütünleştirici ve lojistik önemi bu çerçevenin başlıca unsurlarıdır. Rodos seferinin Osmanlı tarihindeki ve Osmanlı'nın Akdeniz siyasetindeki önemine dair yapılan kısa bilgilendirmenin ardından orijinal metne yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Rodos Seferi, Rûznâme, Osmanlı Menzil Sistemi.

Prof. Dr., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, myertas@sakarya.edu.tr

Arş. Gör., Sakarya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, hacerkilicaslan@sakarya.edu.tr

Bu makale iThenticate sistemi tarafından taranmıştır.

Makale Gönderim Tarihi: 29.09.2016

DOI: 10.17550/akademikincelemeler.308774

Abstract

In this study, the dairy (ruzname) of Kanuni Sultan Suleyman's Rhodes campaign, which is considerably important in terms of military history, is transliterated into Latin alphabet according to a simple form of transliteration standards. The transliteration is based on the manuscript copy of Feridun Bey's Münşeatü's-Selâtin, available in Suleymaniye Library's Nuruosmaniye section, numbered 4317. In the study, a general framework is given regarding the importance of such ruzname in the Ottoman military history, in addition to general information about the Ottoman ruzname as historical sources. The nature and stages of the Ottoman military organization, integrating role and the logistical importance of menzil system both in war and peace times are the main components of this framework. Followed by a brief information about the crucial role of the siege of Rhodes in the Ottoman Empire's Mediterranean policy, the original text is given.

Keywords: *Siege of Rhodes, Ruzname, Diary, Menzil System*

Giriş

Osmanlı döneminde sefer, hac ve seyahat amaçlı yolculuklarda; güzergâhı, yol üzerindeki konak yerlerini ve bunlar arasındaki mesafeyi ihtiva eden bir tür rehber mahiyetinde muhtelif kayıtlar tutulmuştur. Uzun mesafeli yolculuklar için hayatî önem taşıyan bu kayıtların ekserisi menzîlnâme ve rûznâme adıyla bilinen ve kapsadığı veriler itibarıyla belli bir forma kavuşmuş yol günlükleridir. Bununla beraber, hac menzîlnâmeleri¹ sivil bir karakter arzederken; seferler için tutulan menzîlnâme veya rûznâmeler resmî ve bürokratik bir nitelik taşımaktadır.²

Osmanlı döneminde yollar, gerek haberleşme gerek askerî maksatlı olarak resmî bir düzenlemeye tabi tutulmuştu. Anadolu ve Rumeli'deki yollar sağ, sol ve orta kol olmak üzere üç ana güzergâha bölünmüş ve bunları birbirine bağlayan ara yollarla işlevsel bir yol ağı meydana getirilmişti. Güzergâh üzerinde belirli mesafelerde kurulan menziller ise hem resmî haberleşme hem de askerî fonksiyonlarıyla bu yol düzenini tamamlayan bir mahiyetteydi.³ Doğal olarak seferler, devlet tarafından biçimlendirilmiş bu yol ve menzil sistemine bağlı olarak organize ediliyordu. Sefer sırasında çoğunlukla ana güzergâh takip edilmekle birlikte, bazen izlenen rota değiştirilerek ana yoldan sapılmakta, bazen de seferin güzergâhı, ana yoldan farklı bir istikamet-

---

1 A. Latif Armağan, "XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller (=Menâzilü'l-Hacc)," *Osmanlı Araştırmaları* XX (2000): 73-118; İzzet Sak ve Cemal Çetin, "XVII. ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Hac Menzilleri," *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2005): 200-260.

2 Rûznâme hakkında bilgi için bk. Fikret Sarıcaoğlu, "Rûznâme," *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 35, (İstanbul: TDV Yayınları, 2008): 278-281.

3 Osmanlı yol sistemi ve menzil teşkilatı için bk. Cemal Çetin, *Ulak Yol Durak, Anadolu Yollarında Padişah Postaları (Menzilhaneler) 1690-1750*, (İstanbul: Hikmetevi Yayınevi, 2013); Rıza Bozkurt, *Osmanlı İmparatorluğunda Kollar, Ulak ve İaşe Menzilleri*, (Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1966); Yusuf Halaçoğlu, "Osmanlı İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilatı Hakkında Bazı Mülâhazalar," *Osmanlı Araştırmaları* II (1981): 123-132; M. Yaşar Ertaş, "Savaşlarla Şekillenen Yollar: Osmanlı Yol Sistemi," *CIEPO Uluslararası Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Tarihi Araştırmaları 6. Ara Dönem Sempozyum Bildirileri*, 14-16 Nisan 2011 (Uşak), Cilt II, (İzmir: Meta Basım Yayıncılık, 2011): 625-652.

te olmaktadır. Böyle durumlarda sefer yolu büyük bir bakım ve onarımdan geçirilmekte, iâşe ve ikmal işlerini sağlayabilecek bir menzil düzeni oluşturulmaktaydı.⁴

Menzilnâme ve rûznâme adı verilen kayıtlar ise sefere geliş gidişlerde ordunun izlediği yolu, güzergâhtaki ve harp dönemindeki gelişmeleri ihtiva eden bir tür yolculuk ve savaş günlükleridir. Sefer sürecinde padişahın yapıp ettiklerinin de kaydedilmesi hasebiyle, bu kayıtlar, aynı zamanda padişahın da güncesi mahiyetindedir. Bürokratik gelişmelerin ve padişahın günlük işlerinin kaydının tutulması, 15. yüzyıldan itibaren süregelen bir Osmanlı devlet geleneğidir. Bu bağlamda, günlük hadiselelerin kaydedildiği rûznâme adıyla bilinen muhtelif kayıtlar bulunmaktadır ve sefer rûznâmesi veya menzilnâmesi tabir edilen sefer günlüklerini bu kategori altında değerlendirmek mümkündür.⁵

4 M. Yaşar Ertaş, “XVIII. Yüzyıl Başlarında Rumeli’deki Menzillerin Askeri Fonksiyonları,” *Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1 (1997): 91-98; Mehmet İnbaşı, *Ukrayna’da Osmanlılar Kamaniçe Seferi ve Organizasyonu (1672)*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2004); Ömer İşbilir, “XVII. Yüzyıl Başlarında Şark Seferlerinin İaşe, İkmal ve Lojistik Meseleleri,” (Basılmamış Doktora Tezi), İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997; M. Yaşar Ertaş, *Sultanın Ordusu (Mora Seferi Örneği 1714-1716)*, (İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2007); Serdar Genç, *Lale Devrinde Savaş, İran Savaşlarında Organizasyon ve Lojistik*, (İstanbul: Kitap Yayınevi, 2013); Hakan Yıldız, *Haydi Osmanlı Seferi! Prut Seferinde Organizasyon ve Lojistik*, İş Bankası Yayınları, İstanbul 2006; Meryem Kaçan Erdoğan, *II. Viyana Kuşatması*, (Basılmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001; Bekir Gökpınar, *Varadin Seferinde Organizasyon ve Lojistik (1716)*, (Basılmamış Doktora Tezi), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.

5 Rûznâme veya menzilnâme adı verilen sefer günlüklerinden birçoğu neşredilmiştir. Bk. Nezihî Aykut, “IV. Murad’ın Revan Seferi Menzilnâmesi,” *Tarih Dergisi* 34 (1984): 183-246; Halil Sahillioğlu, “Dördüncü Muradın Bağdat Seferi Menzilnâmesi (Bağdat Seferi Harp Jurnalı),” *Belgeler-Türk Tarihi Belgeler Dergisi* II/3-4 (1965): 1-35; Süheyl Ünver, “Dördüncü Sultan Murad’ın Revan Seferi Kronolojisi,” *Bellekten* XVI/54 (1952): 547-576; Nasuhü’s-Silâhi (Matrakçı), *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i İrâkeyn-i Sultân Süleymân Hân*, haz.: Hüseyin G. Yurdaydın, (Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1976); M. Akif Erdoğan, “Kanuni Sultan Süleyman’ın Rodos Seferi Ruznâmesi,” *Tarih İncelemeleri Dergisi* XIX/I (2004): 54-74; M. Akif Erdoğan, “Kanuni Sultan Süleyman’ın 1538 Tarihli Karaboğdan Seferi Ruznâmesi,” *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXIX/II (2014): 515-524; M. Akif Erdoğan, “Kanuni Sultan Süleyman’ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznâmesi,” *Tarih İncelemeleri Dergisi* XXIX/I (2014): 167-187; Songül Çolak, *IV. Murat’ın Bağdat Seferi Menzilnamesi (1638)*, (İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2016). Rûznâme neşirlerine rağmen rûznâmelerin harp tarihi açısından değeri yeterince tartışılmamıştır. Börekçi, özellikle sefer süreci ve lojistiği açısından

Sefer rûznâmeleri, sefer alayında bizzat yer alan kâtipler tarafından, ordunun başkentten ayrılmasından itibaren sefere gidişte, sıcak harp sırasında ve dönüşte yaşanan olayların günü gününe kaydedildiği defterlerdir. Bazılarının müellifi belli olsa da bu kayıtları tutanların kim olduğu çoğunlukla bilinmemektedir. Ancak rûznâmelerdeki anlatım ve üsluba dikkat edildiğinde padişahın yakından izlendiği ve hatta olayların, padişahın yanbaşından anlatıldığı anlaşılmaktadır. Dolayısıyla, bu kayıtların, olağan günlerde olduğu gibi padişahların sır kâtipleri tarafından tutulmuş olmaları muhtemeldir.

Sefer hâlinde yazıldıklarından, bu kaynaklarda tarihi verilen gün boyunca yaşanan olaylara kısa ve net ifadelerle yer verilir. Müellifinin sefer ve savaş sırasında nerede ve kimle birlikte bulunduğuna bağlı olarak verdiği bilgilerin mahiyeti değişse de sefer rûznâmeleri, belli başlı konularda bize önemli bilgiler verir. Seferin başlangıç ve bitiş tarihleri, sefere gidiş, sıcak harp dönemi ve dönüş süreleri, sefer güzergâhı üzerindeki menzillerini ayrıntılı olarak rûznâmelerden öğrenmek mümkündür. Ayrıca nüzul emini idaresinde menzil sisteminin nasıl kurulduğu, ordu iaşesinin nasıl temin edildiği, ordu iaşesi için gerekli yiyecek ve içeceklerin nerelerden temin edildiği gibi hususlarda da rûznâmeler, önemli bilgi kaynaklarıdır.

Rûznâmeler, sefer organizasyonun en önemli aşamalarından olan ordunun toplanma süreciyle ilgili de net ve sağlıklı bilgiler ihtiva etmektedir. Padişah, serdar-ı ekrem veya serdarların komutasında sefere çıkan ordunun nasıl bir takvim içinde bir araya geldiği veya planlı bir şekilde nerede ve nasıl farklı güzergâhlara ayrıldıklarına dair önemli veriler de rûznâmelerde mevcuttur. Ordu komutanı karadan sefere gittiğinde -ki Osmanlı merkez ordusu, savaş bölgesine büyük oranda karadan gidiyordu- Osmanlı bürokrasisinin bir üyesi olan rûznâme kâtipleri de karadan hareket etmek durumunda kaldıklarından, sefer rûznâmelerinde gidiş ve dönüşlerde merkez ve kara ordusuna bağlı gelişmeler kaydedilmiştir. Bu sebeple, deniz birlikleri ile ilgili geliş-

---

rûznâmelerin kısa bir değerlendirmesini yapmıştır. Günhan Börekçi, "Yeni Bir Kaynağın Işığında Sultan III. Mehmed'in Eğri Seferi: Menzil Geçişleri ve Lojistik Sorunlar," *Yeni Bir Askeri Tarih Özlemi Savaş Teknoloji ve Deneysel Çalışmalar*, haz.: Kahraman Şakul, (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013): 200-216.

meler, rûznâmelerde, ancak donanmadan merkez ordusuna gönderilen haberlere bağlı olarak yer bulmuştur.

Sefere çıkışta ve yol sırasında icra edilen törenler ile sefer boyunca tertip edilen sportif etkinlikler ve eğlenceler hakkında da rûznâmeler oldukça önemlidir. Rûznâmelerde, ordunun hangi menzilde ne kadar konakladığı, hangi şehirlere uğradığı ve yürüyüş sırasında nasıl vakit geçirdiği, yol üzerinde şehir ve kasaba halkının padişah veya serdarı nasıl karşıladıkları hususlarında da kısa ancak önemli verilere ulaşılmaktadır. Yine sefer sırasında gerçekleşen divanlar ve kurulan harp meclisleri, gerçekleşen emir ve duyurular, asker arasında yayılan dedikodular, düşman hakkındaki istihbarat, konaklanan bölgelerde ve ordu içinde yaşanan asayiş sorunları da rûznâmelerde yer alan bilgilerdendir.

Yolun fizikî durumu, uzun mesafeleri yürümek zorunda kalan askerlerin yollarda ne tür sıkıntılar çektiği ve hangi şartlar altında savaş gittiklerine dair hem yolun hem de askerin durumunu gözler önüne serecek bilgilere ulaşmak mümkündür. Rûznâmelerin ihtiva ettiği bir diğer konu başlığı ise sefer güzergâhının coğrafi ve topografik unsurları ile sefer sırasındaki iklimsel verilerdir. Her ne kadar kısa bilgiler de olsalar; yolun geçtiği bölgenin ovalık, dağlık, taşlık, derelik gibi kısa betimlemeleri askerî ve yerel tarih açısından oldukça önemlidir. Yine güzergâhtaki yer ve mevki isimleri de toponomi açısından fevkalade önem arz etmektedir.

Rûznâmelerin kısa bilgileri içinde en kıymetlilerinden biri de sıcak harp dönemine ilişkin olanlardır. Osmanlı ve düşman ordularının savaş sırasındaki durumları, ordunun izlediği strateji ve taktikler, askerin psikolojisi, sevk ve idaresi, muharebe ve safahatı hakkında savaş tanıklarının kaleme aldıkları tarihler dışında, herhalde, en sağlam ve nitelikli bilgiler rûznâmelerdeki kayıtlardır. Dolayısıyla, sefer rûznâmeleri, çok yönlü ve oldukça önemli veriler içermeleri ve Osmanlı askerî tarihine yeni perspektifler kazandırabilecek kritik okumalara elverişli olmaları bakımından, harp tarihinin en önemli kaynaklarından biridir.

Harp tarihi açısından oldukça önemli sefer rûznâmelerinden biri de Rodos seferine ait rûznâmedir. Bilindiği gibi 1522 yılında

gerçekleşen Rodos'un fethi, Kanuni döneminde Osmanlı Devleti'nin güçlü ve büyük bir imparatorluğa dönüşmesinde önemli dönüm noktalarından biridir. Kanuni Sultan Süleyman, Rodos'u şövalyelerin elinden alarak İstanbul-Mısır arasındaki yolun güvenliğini sağlamak, şövalyelerin korsanlık faaliyetlerine son vermek, Rodos'ta esir kalmış binlerce Müslümanı kurtarmak, Osmanlı'nın içişlerine sürekli müdahalelerde bulunan şövalyeleri bölgeden uzaklaştırmak ve Fatih Sultan Mehmet dönemindeki Rodos kuşatmasında alınan mağlubiyetin hicabını ortadan kaldırmak amacıyla Rodos seferine çıkmıştı.

Rodos'un fethini ihtiva eden bu rûznâme, 2004 yılında, Mehmet Akif Erdoğan tarafından Tarih İncelemeleri Dergisi'nin 19. cildinde yayınlanmıştı.⁶ Ancak Erdoğan'nun rûznâmeyi neşrederken yararlandığı Viyana Milli Kütüphanesi Türkçe Yazma Eserler Bölümü'ndeki nüsha, seferin tamamını içermeyen eksik bir nüshadır. Zaten Erdoğan da bu hususu "*incelediğim mikrofilmde 68a-71b yapıları arası eksiktir.*" ifadesi ile belirtmiştir.⁷ Bu kısım Hicri 928 senesi Zilhicce ayının 15. gününden 929 senesi Safer ayının 7. gününe kadar olan ve savaşın en şiddetli olduğu dönemi kapsamaktadır. Dolayısıyla, daha önce neşredilmiş olmasına rağmen yaklaşık 50 günlük bir sürecin eksik olması sebebiyle, sefer sürecinin tamamını ihtiva eden bir nüshadan yararlanılarak rûznâmenin yeniden yayına hazırlanması uygun görülmüştür. Rodos Seferi Rûznâmesi'nin neşrinde, rûznâmenin tamamını içeren Feridun Bey'in Münşeâtü's-Selâtin isimli eserinin Süleymaniye Kütüphanesi, Nuruosmaniye Kitaplığı 4317 numarada bulunan yazma nüshasından yararlanılmıştır. Rodos Seferi Rûznâmesi, bu eserin 299b-306b varakları arasında kayıtlıdır.

Rûznâme'ye göre Rodos seferi için 16 Haziran 1522 Pazartesi günü İstanbul'dan ayrılarak Üsküdar'a geçen Kanuni Sultan Süleyman; İznik, Kütahya, Denizli, Muğla üzerinden 41 günlük bir yolculuktan sonra Marmaris'e ulaşmış ve 43. gün Rodos'a geçmiştir. 29 Temmuz Salı günü başlayan kuşatma yaklaşık 153 gün sürmüştür. Rodos'un fethinden sonra 2 Ocak 1523 günü adadan ayrılarak

---

6 M. Akif Erdoğan, "Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi Ruznâmesi," *Tarih İncelemeleri Dergisi* XIX/I (2004): 54-74.

7 Erdoğan, "Rodos Seferi Ruznâmesi," 67.

Marmaris'e geçen Kanuni; Marmaris, Ula, Muğla, Saz, Alaşehir, Akhisar, Susıgırlık, Subaş, Balabanlı, Umurbey ve Dil üzerinden 19 menzillik güzergâhı 26 günde almış ve 29 Ocak 1523 günü İstanbul'a dönmüştür. Padişahın bizzat katıldığı, Rodos'un fethi ile sonuçlanan bu sefer 233 gün sürmüştür. Rodos Seferi Rûznâmesi, ayrıntılı bir sefer günlüğü olmayıp çoğunlukla kısa notlardan ibarettir. Bununla beraber bazı günlere veya olaylara dair daha kapsamlı bilgiler de verilmiştir. Eserde; 233 gün, yani yaklaşık 7,5 ay boyunca tutulmuş kayıtlar yer almaktadır.

Metin neşredilirken basit transkripsiyon kuralları uygulanmıştır. Esas alınan nüshadaki istinsahtan kaynaklandığını düşündüğümüz bazı eksik ve yanlışlar, basılı nüsha ve Erdoğan'ın makalesi ile karşılaştırılarak ikmal edilmiştir. Bununla birlikte, yazmadaki yanlışların basılı nüshada da aynen tekrarlanmış olması; Erdoğan'ın neşrinin tamam olmaması ve bunun yanısıra önemli bazı eksikliklerinin bulunması; kimi yanlış ve eksikliklerin tarafımızdan düzeltilmesini zorunlu kılmıştır. Ayrıca, anlaşılmasını kolaylaştırmak için metne, bütünlüğü bozmayacak şekilde bazı kelimeler eklenmiştir. Metinde yapılan düzeltme ve eklemeler köşeli parantezle verilerek orijinal metinden farkı belirginleştirilmiştir.

Rûznâme Metni

[299b] Ber-vech-i tafsîl Pâdişâh-ı Cihân-penâh, devlet ile mahrûsaya İstanbul'dan azm-i feth-i kal'a-yı Rodos edüb gerü medîne-i mezbûreye gelince menâzil ve rûz be-rûz [zuhûr] eden hadisâtdır ki ketb olundu. El-vâki' fî 21.

Şehr-i Recebü'l-Mürecceb Sene 928

[Haziran 1522]

Ve sa'âdetle kendüler buyurmazdan evvel, şehr-i mezbûrun dokuzuncu günü deryâdan Donanma-yı Hümâyûn ile Mustafa Paşa revâne oldu.

Yevmü'l-isneyn fî 21 minh [16 Haziran]: Yevm-i mezkûrda Pâdişâh Hazretleri sa'âdetle rûy-ı deryâdan ubûr edüb Üsküdar yakaasına teşrîf buyurdu.

Yevmü's-selâse fî 22 minh [17 Haziran]: Oturak.

Yevmü'l-erba'a fî 23 minh [18 Haziran]: Maltepe konağına.

Yevmü'l-hamîs fî 24 minh [19 Haziran]: Tekürçayırı konağına Kızılbaş'dan bir dil geldi.

Yevmü'l-cum'a fî 25 minh [20 Haziran]: Hereke konağına. İki konak bir oldu. Kızılbaş'dan Emir nâm bir câsûs geldi.

Yevmü's-sebt fî 26⁸ minh [21 Haziran]: Çınarlı konağına.

Yevmü'l-ahad fî 27⁹ minh [22 Haziran]: İznikmid'de Sitare köprüsü kurbünde konuldu.

Yevmü'l-isneyn fî 28 minh [23 Haziran]: Kazıklı derbendinin berü başında konuldu.

Yevmü's-selâse fî 29 minh [24 Haziran]: Derbend-i mezbûrun ağzında Dikilü demekle ma'rûf mevzi'e konuldu. Yevm-i mesfûrda Rumeli'nden ulaklar gelüp Engürüs banlarından Erdel nâm ban Eflâk üzerine azm etdüğü ecilden ol diyârlar ziyâde fetret ve dalgalık olduğı haberin verdi.

Yevmü'l-erba'a fî selh-i Receb [25 Haziran]: İznik kurbünde Panbukçu konağına.

**[Şehr-i Şa'ban Sene 928]¹⁰
[Haziran-Temmuz 1522]**

Yevmü'l-hamîs fî gurre-i şehr-i Şa'ban sene 928 [26 Haziran]: Yenişehir konağına.

Yevmü'l-cum'a fî 2 minh [27 Haziran]: Akbıyık¹¹ konağına.

---

8 Yazma ve basma nüshada yanlışıklıkla 16 olarak yazılan tarih, metin hazırlanırken düzeltilmiştir.

9 Yazma ve basma nüshada yanlışıklıkla 17 olarak yazılan tarih, metin hazırlanırken düzeltilmiştir.

10 Metnin insicamının bozulmaması amacıyla, metin içindeki başlık, cümle içinden koparılmamış, köşeli parantez içine alınarak tekraren başlık şeklinde belirginleştirilerek yazılmıştır.

11 Bu menzil, Münşeât'ın bu çalışmada kullanılan yazma nüshası ile matbu nüshasında yanlışıklıkla İznik olarak kaydedilmiştir. Menzilin adı Erdoğan'nun neşrettiği metindeki gibi Akbıyık'tır. Bu sebeple, metinde doğrusu yazılmıştır.

Yevmü's-sebt fî 3 [minh] [28 Haziran]: Ermenipazarı kurbünde Zincirlikuyu'ya. Bu menzilde iki konak bir oldu.

Yevmü'l-ahad fî 4 minh [29 Haziran]: Ermeni derbendi geçülüp İnönü önünde konuldu.¹²

Yevmü'l-isneyn fî 5 minh [30 Haziran]: Kızılkaya ılıcası konağına.

Yevmü's-selâse fî 6 minh [1 Temmuz]: Kütahya sahrasına. Yevm-i mezbûrda Anadolu Beylerbeyisi Kasım Paşa ve Yeniçeriler Ağası Balı Ağa Pâdişâh'a karşı gelüp ve Azeb¹³ Ağası Ali Bey dahi külli-yen azeble istikbâl edüb hayli şenlikler oldu ve rûz-ı mezkûr¹⁴ Temmuz vâki' olmuş idi.

Yevmü'l-erba'a fî 7 minh [2 Temmuz]: Kütahya'da oturak. Dîvân olup Anadolu beylerbeyisi cümle beyler ile pîşkeş çekdiler ve Rumeli beylerbeyisi dahi gelüp mülâkî oldu.

Yevmü'l-hamîs fî 8 minh [3 Temmuz]: Oturak. Rumeli beylerbeyisi beyleriyle el öpdüler.

Yevmü'l-cum'a fî 9 minh [4 Temmuz]: Altuntaş sahrasında Pınarbaşı konağına ki ziyâde ba'îd konaktır.

Yevmü's-sebt fî 10 minh [5 Temmuz]: Ağcaözü karyesine bugün Mustafa Paşa Marmaros iskelesinden ubûr eylemiş.

Yevmü'l-ahad fî 11 [minh] [6 Temmuz]: Sincanlı sahrasına konuldu.

Yevmü'l-isneyn fî 12 minh [7 Temmuz]: Sandıklı sahrası konağına.

Yevmü's-selâse fî 13 minh [8 Temmuz]: Şeyhlü karyesi konağına. Gâyet ba'îd konaktır.

Yevmü'l-erba'a fî 14 minh [9 Temmuz]: Kavak karyesi konağına.

12 "Ermeni Derbendi geçülüp İnönü önünde konuldu. Yine iki konak bir kılındı." Erdoğan, 58.

13 Bu kelime, yazma ve matbu nüshada "arab" şeklinde geçmektedir. Ancak "azeb" olması gerektiği düşünüldüğünden metinde düzeltme yapılmıştır.

14 "...rûz-ı mezbûr ibtidâen Temmuz vâki' olmuş idi." Erdoğan, 58.

na. Rodos cânibinden Mustafa Paşa Hazretleri'nden bir çavuş gelüb
“Kal'ayı rızaları ile vermek ihtimali yokdur.” deyü nakl eyledi.

Yevmü'l-hamîs fî 15 minh [10 Temmuz]: Honaz kasabası kurbün-
de Ilıpınar konağına. Su muzâyakası olmağın üç konak bir oldu ve
menzil-i mezbûr gâyet havası vahîm yerdir.

Yevmü'l-cum'a fî 16 minh [11 Temmuz]: Oturak.

Yevmü's-sebt¹⁵ fî 17 minh [12 Temmuz]: Oturak. Lazkıyye kurbün-
de Ak Kârbânsarây konağına.

Yevmü'l-ahad fî [300a] 18 minh [13 Temmuz]: Tonca konağına,
ziyâde sâhil yerdir.

Yevmü'l-isneyn fî 19 minh [14 Temmuz]: Çoban ılıcası konağına.
Engürüs kal'alarından Hersek Sancağı Beyi Ahmed Paşa karındaşı
Mahmud Bey bir kal'a feth etdüğü haberi geldi.

Yevmü's-selâse fî 20 minh [15 Temmuz]: Kırksöğüd çayırı konağı-
na. İki konak bir oldu.

Yevmü'l-erba'a fî 21 minh [16 Temmuz]: Oturak. Akrebi çok yer-
dir.

Yevmü'l-hamîs fî [22] minh [17 Temmuz]: Nehr-i Bozdoğan kona-
ğına. İki konak bir oldu. Bugün eşirrâdan Kara Kadı nâm bir şahıs
salb eylediler. Sâbıkan Konya Kanya¹⁶ kadısı imiş.

Yevmü'l-cum'a fî 23 minh [18 Temmuz]: Oturak. Mukaddemâ He-
reke nâm kal'a fethine gemiler ile bir mikdâr yeniçeri gönderilmiş
idi. Lağım ile feth eylemişler. Hâliyâ haberi geldi.

Yevmü's-sebt fî 24 minh [19 Temmuz]: Dalama konağına. Bugün
Ahmed Paşa bir mikdâr asker ile ilerü gitmek emr olundu.

Yevmü'l-ahad fî 25 minh¹⁷ [20 Temmuz]: Şahmederesi konağına.

---

15 “fî 17 minh” yazmada tekrar edilmiştir.

16 قانيه (kanya) kelimesi tam olarak anlaşılmasa da ikileme gibi bilinçli bir kullanım olabileceği düşüncesiyle aynen bırakılmıştır.

17 Bu kısımda bir önceki menzilin adı “Dalama konağına ve...” ibaresi ile tekrar edilmiştir. Bu sebeple söz konusu ibare ana metinden çıkarılmıştır.

Yevmü'l-isneyn fî 26 minh [21 Temmuz]: Kasaba-yı Çine sahrasına konuldu. Mukeddemâ Ferhad Paşa'yı Şehsüvar oğlu Ali Bey kaskına askerle göndermişlerdi. Müşârünileyh dahi varup bir hîle ile kendüyü ve üç nefer oğullarını tutup katl eylediği haberi geldi ve başları dahi geldi.

Yevmü's-selâse fî 27 minh [22 Temmuz]: Bozöyük konağına. Gâyet uzak menzildir. Fevka'l-hadd zîk ve sa'b ve düş-vâr yerler olmağın, askere iskeleye varınca icâzet verildi ve hem Gökbel nâm bir derbend aşıldı.

Yevmü'l-erba'a fî 28 minh [23 Temmuz]: Muğla kurbünde Karabağ sahrası konağına.

Yevmü'l-hamîs fî 29 minh [24 Temmuz]: Oturak. Ahmed Paşa'dan âdem gelüp “**İskele ziyâde kesretidir, geçilmek ihtimali yokdur.**” deyü bil[dir]dikde Pâdişâh sa'âdetle tahammül etmeyüp, göçüp iskele cânibine müteveccih oldu.

Fî Şehr-i Gurre-i Ramazânü'l-Mübârek senè 928

[Temmuz-Ağustos 1522]

Yevmü'l-cum'a gurre-i minh [25 Temmuz]: Gökova konağına. Bugün Kargasekmez nâm bir sa'b dağ aşıldı. Gâyet de sa'b yerdir.

Yevmü's-sebt fî 2 minh [26 Temmuz]: İskele-i Marmaros konağına. Bugün kapu halkı ve yeniçeri geçmeğe ikdâm eylediler ve Rumeli askeri ile Anadolu askeri geçmişlerdi.

Yevmü'l-ahad fî 3 minh [27 Temmuz]: Oturak. Cümle beylik davar ve sâ'ir asker davarları gerüsüne gönderildi.

Yevmü'l-isneyn fî 4 minh [28 Temmuz]: Rodos cezâresine.

Fî 28¹⁸ Temmuz: Bugün devletle deryâdan ubûr edüb cezâre-yi mezbûreye geldüğü, ne denlü donanma ve sâ'ir gemiler varsa cümlesinden peyâ-pey toplar ve darbzenler atılıp kemâl-i mertebede şenlikler eylediler. Bugünden sonra cenge mübâşeret eylediler.¹⁹

18 Eserde “22 Temmuz” olarak yer alan bu kısım, kronoloji gereği 28 Temmuz olarak değiştirilmiştir.

19 “*Ve her yakadan ikdâm-ı tâm ve ihtimâm-ı tamâm olunmasına Hüdâvendigâr-ı Âli-*

Esnâ-yı Cenkte Vâki' Olan Havâdis ve Vekâyi'dir ki Ale't- Tafsîl Ketb ü Sebt Olundu

Yevmü's-selâse fî 5 minh [29 Temmuz]: Ceng-i azîm olub küffâr-ı hâk-sâr bir mertebede toplar atdı ki hesaba gelmez. Anadolu kolunda olan meterisi harâb edüp birkaç nefer topçu helâk eyledi.

Yevmü'l-erba'a fî 6 minh [30 Temmuz]: Dîvân oldu. Bugün yine kefere gulüvv edüp Müslümanları tazyîk eyledi. Cemî'-i meterisleri zîr ü zeber eyledi. Hemân dağlar kesilüp toprak sürmeğe ibtidâ eylediler.

Yevmü'l-hamîs fî 7 minh [31 Temmuz]: Pâdişâh Hazretleri tebdîl-i mekân edüp, küffâr bir mertebe ikdâm eyledi ki hava'î topdan gayrı bir pâre topun atmakta fûrû-mânde oldular.

Yevmü'l-cum'a fî 8 minh [1 Ağustos]: İbtidâ-yı Ağustos. Kefere, hava'î [300b] topdan müte'ezzî oldukları ecilden nâkûs çalmağa tenbîh edüp yer altına kaçmağa ibtidâ eylediler.

Yevmü's-sebt fî 9 minh [2 Ağustos]: Yaprakdan bir çardak yaptılar, Pâdişâh seyr etmek için.

Yevmü'l-ahad fî 10 minh [3 Ağustos]: Ceng-i azîm oldu ve alay topları ve onların emsâli birkaç top çeküp meterislere iletdiler.

Yevmü'l-isneyn fî 11 minh [4 Ağustos]: [Boş]

Yevmü's-selâse fî 12 minh [5 Ağustos]: Bugün donanma gemilerinden, Kurdoğlu'na birkaç pâre gemi verdiler, yürüyüş günü ol dahi denizden yürüye.

Yevmü'l-erba'a fî 13 minh [6 Ağustos]: Anadolu kolunda hendek kazulurken birkaç varul top otu bulundu.

Yevmü'l-hamîs fî 14 minh [7 Ağustos]: [Boş]

Yevmü'l-cum'a fî 15 minh [8 Ağustos]: "Mısır'dan donanma gelir." deyü şâyi' oldu.

Yevmü's-sebt fî 16 minh [9 Ağustos]: Dîvân olup Mısır cânibinden

---

tebâr cânibinden çavuşlar ile tenbîh ve te'kid buyruldu." Erdoğru, 60.

Hayır Bey'in yirmi dört pâre mükemmel donanması gelüp, kal'a önüne uğradıklarında kefere,²⁰ gemileri top ve darbzene tutup nice def'a atacak, bunlar Hakk'a tevekkül edüb, cemî' atup, ceng ederek gelüp, berü cânibde donanma gemilerine mülâkî oldular. Asla zarâr ve ziyân olmadı.

Yevmü'l-ahad fî 17 minh [10 Ağustos]: Bugün dîvân olup feth husûsunda müşâvere olundu ve kal'anın Çanlıkule demekle ma'rûf kulesi, Ayas Paşa kolunda bugün zîr ü zeber oldu. Küffâr be-gâyet bî-huzûr olmuş. Paşa-yı mezbûr topçulara birer ra'nâ çatma kaftan in'âm eyledi.

Yevmü'l-isneyn fî 18 minh [11 Ağustos]: Dîvân olup, Hayır Bey'in pîşkeşi çekilüp, ba'z-ı Çerâkise el öpdü. Mustafa Paşa kolunda iki câsûs tutulup kethüdâsı dîvâna getürdü ki birisi mukaddemâ bizim askerden kaçup varmış imiş. Melâ'inin "*hava'î topdan ahvâli ziyâde diğere-gündür.*" deyü haber verdi.

Yevmü's-selâse fî 19 minh [12 Ağustos]: Pâdişâh süvâr olup Santarluoğlu bağçesin seyrân eyledi. Kal'ada olan kefere gece ile şeb-hûn etmek kasd eyledikleri ma'lûm olmağın, cebe üleşdirdiler.

Yevmü'l-erba'a fî 20 minh [13 Ağustos]: Mukaddemâ kazmağa başladıkları hendeği koyup dahi ilerüden bir gece içinde tekrâr hendeğe ibtidâ eylediler ve Mısır'dan gelen askere Pîrî Paşa gedüğü kurbünde yer ta'yîn olunup birkaç tabl verildi.

Yevmü'l-hamîs fî 21 [minh] [14 Ağustos]: Bugün Kara Mahmud nâm re'îsi İllik²¹ nâm kal'a fethine îsâl eylediler.

Yevmü'l-cum'a fî 22 minh [15 Ağustos]: Bugünden Pîrî Paşa topların kurup muhârebeye meşgûl oldu.

Yevmü's-sebt fî 23 minh [16 Ağustos]: İlbasan alay beyisi şehîd oldu.

Yevmü'l-ahad fî 24 minh [17 Ağustos]: [Boş]

Yevmü'l-isneyn fî 25 minh [18 Ağustos]: Sürdükları toprak bugün

20 "...kal'a önüne uğradıklarında kefere kal'adan gemileri top ve..." Erdoğan, 60.

21 Metinde İllik olarak geçen bu kale, İlyaki Kalesi'dir.

hendek kenârına varup, içine seng ü çüb pertâb etmeğe ibtidâ eylediler. Anadolu kolunda olan hendek yıkılıp, hayli sipâhî[yi] basup helâk eyledi.

Yevmü's-selâse fî 26 minh [19 Ağustos]: Ceng-i azîm olup Anadolu kolunda üç yüz mikdârı kefere Pîrî Paşa'nın topların basup, dil almak kasdına, kal'adan taşra çıkup top hendeğine müteveccih oldukları gibi, bu cânibden dahi hücum olunup, melâ'in karâr edemeyüp yine kal'aya firâr etdiklerinde, iki baş kesilüp bir dil alındı.

Yevmü'l-erba'a [301a] fî 27 minh [20 Ağustos]: Bugün kal'adan kâfir çıkup amma bir lahza karâr etmeyüp, gerüsüne firâr eylediler.

Yevmü'l-hamîs fî 28 minh [21 Ağustos]: Bugün kefere topçularından bir şahıs gelüp itâ'at eyledi.

Yevmü'l-cum'a fî 29 minh [22 Ağustos]: Bugün yine Anadolu kolunda bir mikdâr kâfir çıkup mukâbele oldukda, üç nefer diri kâfir tutulup bizden iki kişi mecrûh oldu.

Fî Şehr-i Şevvâlü'l-Mükerrem Sene 928²²
[Ağustos-Eylül 1522]²³

Yevmü's-sebt fî gurre-i minh [24 Ağustos]: Ale's-seher Kânûn-ı Osmânî üzere, vüzerâ ve ekâbir ve ümerâ el öpüp, ba'de't-ta'âm eğlenmeyüp kal'a cânibine teveccüh eylediler. Rumeli kolunda bir mikdâr kâfir çıkup, cür'et edemeyüp yine içerüye firâr eylediler.

Yevmü'l-ahad fî 2 minh [25 Ağustos]: Ceng-i azîm oldu.

Yevmü'l-isneyn fî 3 minh [26 Ağustos]: San'atında mahâretle ma'rûf Topçubaşı oğlu Mehmed nâm topçu şehîd oldu.

---

22 Yazmada sehven 927 olarak yazılmıştır.

23 Günümüz takvim hesaplamalarına göre 1522 yılındaki Ramazan ayı 30 gün çekerken, Ruznâme ve Celalzâde'nin Fetihnâmesi'ne göre Ramazan ayı 29 gündür. Dolayısıyla, 1 Şevval yani Ramazan Bayramı'nın ilk günü temel kaynaklarımızda "yevmü's-sebt" yani Cumartesi olarak gösterilmişken, tarih çeviri kılavuzlarına göre bayram, 24 Ağustos Pazar gününe denk gelmektedir. Bu uyumsuzluktan dolayı, 23 Ağustos günü de miladî tarih kılavuzlarında yer almamaktadır. Şevval ayı için ortaya çıkan bu uyumsuzluk sefer sürecinde birkaç defa tekrarlanmıştır. Ancak yıl içinde her iki takvimdeki günler bir süre sonra tekrar eşitlenmiştir. Dolayısıyla, hicrî takvimle miladî takvim arasında tam bir denklik kurmak mümkün değildir.

Yevmü's-selâse fî 4 minh [27 Ağustos]: Sâbıkan kal'a topçuları "Kat'â cezîrede bir âdem yürütmeyelim." deyü da'vâ-yı merd ederler imiş. Hâliyâ beyleri Megali Mastori²⁴ getürdüp "Kanı kal'a kurbüne değil, cezîre dâ'iresine âdem uğratmasanız gerek idi!" dedükde, "Biz Türk'ün yer altından geleceğin bilmezdik." demişler. İçerüden bir kimesne kaçup haber verdi.

Yevmü'l-erba'a fî 5 minh [28 Ağustos]: Ceng oldu.

Yevmü'l-hamîs fî 6 minh [29 Ağustos]: Bugün cümle ordu halkı hendeğe taş ve ağaç taşıyup doldurmağa emr olundu ve Pîrî Paşa ile Kasım Paşa'nın topları atıldı.

Yevmü'l-cum'a fî 7 minh [30 Ağustos]: Pîrî Paşa topların atmağa başladı. Zîrâ bugüne gelince, bunlar bir topu ıslâh eyleyüp atınca, keferе otuz mikdârı top havale edüp zîr ü zeber ederdi.

Yevmü's-sebt fî 8 minh [31 Ağustos]: Ale's-seher hendek bi't-temâm mâlâ-mâl olup, dolmasıçün cezîrede mevcûd olan bende ve âzâde, a'lâ ve ednâ kal'a cânibine müteveccih oldular.

Yevmü'l-ahad fî 9 minh [1 Eylül]: Hisâr muhâsara olunalıdan berü, keferе [ü] fecere pazar günlerinde kal'ayı bayraklariyle tezyîn edüp, kendüler dahi bi'l-küllîye mest ve onar olup, bir mertebede ceng ederlerdi ki kâbil-i tahrîr değildir. Bugün dahi ziyâde katli-i şedîd oldu.

Yevmü'l-isneyn fî 10 minh [2 Eylül]: Dîvân olup, kal'a tedbîrin etdiler ve Ahmed Paşa zindân-ı kuleyi döğmeğe ibtidâ eyledi ve bir mikdârın vîrân eyledi.

Yevmü's-selâse fî 11 minh [3 Eylül]: Kara Mahmud nâm re'îsi ki bir mikdâr asker ile mukaddemâ İllik nâm kal'a fethine göndermişler idi. "İbtidâ yürüyüşde kendü pîşrev olduğu ecilden, şakalozile urulup şehîd oldu." deyü haber geldi. Âhir, kal'a dahi feth olundu.

Yevmü'l-erba'a fî 12 minh [4 Eylül]: Ahmed Paşa kolunda olan hendek memlû olmağa karîb olup; Hüdâvendigâr, vüzerâ ve ümerânın ahvâline muttali' olmak için kapucular kethüdâsı Yakub Bey'i gönderdiler.

24 Rodos şovalyelerinin üstad-ı azâmı.

Yevmü'l-hamîs fî 13 minh [5 Eylül]: Mustafa Paşa kolunda bir lağıma od verilüp bir kule zîr ü zeber oldu ve cümle ne denlü toplar varsa birden atıldı. Küffâr, yürüyüş ederler zannedüp top ve tüfenk birle âlî cenk oldu ve hisâr üzerinden küffârın bir sancağı ve birkaç meçi alındı.

Yevmü'l-cum'a fî 14 minh [6 Eylül]: İncirlü nâm kal'a ahâlisi itâ'at edüp miftâhların getürdüler ve lağım kazılırken küffâr rast gelüp bî-hadd neft²⁵ saçdı amma kimesneye zarar olmadı.

Yevmü's-sebt fî [301b] 15 minh [7 Eylül]: Dîvân olup yirmi beş kâdî azl olundu, vilâyet-i Anadolu'dan.

Yevmü'l-ahad fî 16 minh [8 Eylül]: Bir mürted câsûs tutulup ahvâl-i küffârdan istifsâr olundukda “*sâbıkan od verilen lağım havaya perrân oldukda, cemî'-i hisâr dâ'iresinde olan lağımlara od verilüp, yürüyüş ederler zannedüp iç kal'a'ya revân olup, sehl zemân geçmedin def'i yerlü yerlerine gelüp cenge şürû' eylediler.*” deyü haber verdi.

Yevmü'l-isneyn fî 17 minh [9 Eylül]: Küffâr-ı hâk-sâr toprak ardında duran Müslümanları helâk etmek kâsdına, hava'î top ihtirâ' eyledi.

Yevmü's-selâse fî 18 minh [10 Eylül]: Hâlî.

Yevmü'l-erba'a fî 19 minh [11 Eylül]: Bugün Mustafa Paşa Hazretleri kolunda olan iki aded lağıma od verilüp ve cemî'-i toplar bir yerden atılup yürüyüş kâsd eylediklerinde, ba'zı kimesneler varup kal'aya dâhil olup ve hisâr-ı beçeye dahi nice âdem girüp ardı eşil-memek ile, hayli kimesne şehîd oldu. Sâ'irleri berü cânibe gelüb mülâkî oldular. Zikr olunan lağımların seng ü çûbu ayyûka çıkup, tedrîc ile hendeğe inüp temâşâlar eyledi ve küffâr-ı hâk-sâr bugünden mancınık te'lîf edüp hayli âdem helâk eyledi.

Yevmü'l-hamîs fî 20 minh [12 Eylül]: [Pâdişâh] sa'âdetle süvâr olup Eski Rodos'u seyrân eylediler. Ahmed Paşa, kolunda sürülen

---

25 Hem yazma hem de basılı nüshada bu kelime نَظْط şeklinde yazılmış olup anlamlandırılmadığı için kelime, Erdoğan'ın neşrinde olduğu gibi neft olarak yazılmıştır.

dağı, iki şakk etdirüp, mabeynde toplar vaz‘ edüp kal‘ayı dibinden yıkmağa başladı. Bu kazıyye olurken topçubaşının ayağı mecrûh olup, ol darbdan ertesi, fevt oldu. Bölük halkı ve sâ’ir ehl-i hıref cümleten, Ahmed Paşa kolunda hendeğe mu‘âvenet için varmak emr olundu.

Yevmü’l-cum‘a fi 21 minh [13 Eylül]: Toprak başından bazı Müslümanlar keferre ve fecereye, “*Abes yere azab çekeceğünüze verse-nüze, biz hod almayınca gitmeziz.*” dedüklerinde; “*Abes yere siz zahmet çekersiz, bu kal‘ayı siz al[a]mazsınız.*” deyü cevâb verirlermiş.

Yevmü’s-sebt fi 22 minh [14 Eylül]: Gece ve gündüz berâber olduğu gündür. Ehl-i İslâm kal‘anın top ve tüfenk ile fethi düş-vâr, belki muhâl idüğün fehmi etmeğin, Mustafa Paşa kolundan kırk elli nefer gâziler hendeğe girüp hisâr-ı beçeyi dibinden kazmalar ve külünkler ile yıkmağa ibtidâ eylediler ve Ahmed Paşa kolundan kezâlik, yıkmağa mübâşeret eylediler.

Yevmü’l-ahad fi 23 minh [15 Eylül]: Divân olup kal‘anın fethi bâbında meşveret olundu.

Yevmü’l-isneyn fi 24 minh [16 Eylül]: Kasım Paşa’nın iki lağımın bulup, kâfir ibtâl eyledi.

Yevmü’s-selâse fi 25 minh [17 Eylül]: Gece ile Müslümânlar hendeğe girmesün deyü küffâr çıra tomruklarına envâ’-ı ilâclar eyleyüb, od verüb Müslümânlar üzerine per-tâb eder oldular.

Yevmü’l-erba‘a fi 26 minh [18 Eylül]: Bugün Ahmed Paşa kolundan iki aded lağıma ateş verilüp yürüyüş etmek kasd eylediklerinde, etrâfdan mu‘âvenet olmamağla gerü fethi müyesser olmadı ve zıkr olunan lağımların taş ve toprağı havaya perrân olub aşığa avdet eddikde, bizden yüz elli mikdârı âdem helâk eyledi ki yürüyüş kaskına toprak ardında otururlar idi.

Yevmü’l-hamîs fi 27 minh [19 Eylül]: Bugün kal‘a içinden bir tutsak, okuyla bir mektûb atup “*Küffârın ahvâli diger-gündür, kat‘â mecâlleri kalmadı.*” ve Hayır Bey’in gemileriyle gelen Pîr Ali nâm bahrî şahıs ‘*Taşrada her ne kazıyye olursa [302a] küffâra tenbîh eder.*” deyü yazmış. Bugünden Ahmed Paşa bi-nefsihî teftîş etmeğe başladı.

Yevmü'l-cum'a fî 28 minh [20 Eylül]: Bugün Pîrî Paşa kolunda bir nice Çerkes ittifâk ile gedükden içerü kal'aya girüp küffârın dört beş aded sancakların -ve segirdim mahallinde beş altı yüz yekseriler ile mihlanmış bir tahtasın yürüyüşde Müslümanların ayaklarına batsun için te'lif eylemişler- ve birkaç kürdelerin alup yine sağ ve sâlim çıktılar. Mahzâ iç yüzde hendek var mıdır görelim deyü girmişler. Hendek ve hisâr yokdur deyü şâyi' oldu.

Yevmü's-sebt fî 29 minh [21 Eylül]: Ahmed Paşa Hazretleri'ne ve Ayas Paşa'yla Balı Ağa'ya birer kaftan in'âm olundu.

Yevmü'l-ahad fî selh-i [minh] Şevvâl [21 Eylül]: Dîvân olup erkân-ı devlet ve a'yân-ı saltanat cümle cem' olup yürüyüş tedârükün eylediler.

Fî Şehr-i Zi'l-ka'de Sene 928 **[Eylül-Ekim 1522]**

Yevmü'l-isneyn fî gurre-i minh [22 Eylül]: Bugün Mustafa Paşa kolunda bir lağımı kâfirler kazup bulmak sadedinde iken, bizim lağımçılar duyup Paşa'ya haber eylediklerinde "*Hemân od verin.*" deyü emr edüp, ol hinde vâkî'â od verilüp hayli kâfir helâk oldu ve hayli gözcü yeniçeri dahi şehîd oldu.

Yevmü's-selâse fî 2 minh [23 Eylül]: Ahmed Paşa kolunda birkaç lağıma ateş verilüp yürüyüş etmek kasd etmişlerdi lâkin lağım-lar iğen işlemeyüp, yine yarınki gün -ki yevmü'l-erba'adır- te'hîr olundu ve salât-ı zuhrdan tâ nisfû'l-leyle varınca cemî'-i ordularda münâdîler "*Yarın ale's-seher her taraftan yürüyüşdür, taşıyla top-rağı Pâdişâh'ın; sâ'ir zükûr ve inâsı, malları menâlleri ile yağma olsun gâzîlerindir.*" deyü nidâ eylediler.

Yevmü'l-erba'a fî 3 minh [24 Eylül]: Bugün kable's-salâtü's-subh her cânibden kal'aya yürüyüş olup, üç dört sâ'at mikdârı azîm ceng ü cidâl olup, âhirü'l-emr, küffâr-ı hâk-sâr müslimîn üzerine nice zemân ateşîn kumbaralar atup, ihrâk edüp ve her taraftan top ve tü-fenk ve çüb ü seng üşürüp tarafeynden muhkem ceng oldu. Asâkir-i nusret-me'âsir, hiç vechile dâhil olmak derece-i imkânda olmadığı fehm eyleyüp, halâs bulan ve mecâli olan berü cânibe teveccüh eyledi. Hayli kimesne şehîd oldu.

Yevmü'l-hamîs fî 4 minh [25 Eylül]: Nüzül sürmek için Anadolu'ya kullar gönderildi.

Yevmü'l-cum'a fî 5 minh [26 Eylül]: Dîvân olup, Rumeli Beylerbeyisi Ayas Paşa mağzûb olup mahbûs oldu, yürüyüş günü sonra yürüdüğü için.

Yevmü's-sebt fî 6 minh [27 Eylül]: Bugün dîvân olup Ayas Paşa halâs oldu ve beylerbeyiliği mukarrer oldu.

Yevmü'l-ahad fî 7 minh [28 Eylül]: Ayas Paşa, cemî'-i Rumeli askeri ile Pîrî Paşa gedüğüne varmak emr olundu, Pîrî Paşa'nın ayakları zahmet edüp marîz olduğu için.

Yevmü'l-isneyn fî 8 minh [29 Eylül]: Bugün kal'adan Moralu bir topçu kâfir çıkup gelüp itâ'at eyledi ve İslâm'a geldi. "*Sâbıkan olan yürüyüşde, bir beyleri cehenneme mülâkî olup, bir beyleri dahi mecrûhdur ve üç yüz mikdârı kefere, ol gün toprağa düşüp topçu ve tüfenkçibaşısı dahi mecruhlardır.*" deyü haber verdi. Mezbûra hil'at verilüp istimâlet olundu ve hufyeten, cerahordan ve yayadan birkaç [302b] şahsı öte yakaya geçürdükleri için onbeş gemicileri, serenlerde salb olundu.

Yevmü's-selâse fî 9 minh [30 Eylül]: Devletlü Pâdişâh'ın bir oğlu vücuda geldiği haberi gelüp şenlikler olup nevbet-i şâhî çalındı.

Yevmü'l-erba'a fî 10 minh ibtidâ-yı Teşrîn-i Evvel [1 Ekim]: Kızılbâş tarafından âdem gelüp iki baş getürdüler.

Yevmü'l-hamîs fî 11 minh [2 Ekim]: Bugün iç kal'a, ki Frenk hisârı demekle ma'rûfdur, toplar kurulup döğülmeğe ibtidâ olundu.

Yevmü'l-cum'a fî 12 minh [3 Ekim]: [Pâdişâh] Sa'âdetle süvâr olup Eski Rodos cânibin seyrân eylediler ve ziyâde kış alameti olmağın gemiler âhar limana gitmek tedârükün eylediler.

Yevmü's-sebt fî 13 minh [4 Ekim]: Bugün hisâr-ı beçeyi dibinden külünk ve kazmalar ile kazmağa başladılar.

Yevmü'l-ahad fî 14 minh [5 Ekim]: Semenderin döğülmekden ferâgat olunup, topların çekdirip hisâr karşusuna getürdüler.

Yevmü'l-isneyn fî 15 minh [6 Ekim]: Hüdâvendigâr sa'âdetle seyre süvâr olup, Ayas Paşa gedüğüne gelüp, Pîrî Paşa yine geldi.

Yevmü's-selâse fî 16 minh [7 Ekim]: Bugün vakt-i asrda Ahmed Paşa kolundan hisâr-ı beçeye gemi palamarları bağlayup, toprak başından iki bin mikdârı ehl-i İslâm zor eyleyüp, gül-bâng ve tekbîr ile hayli yerleri zîr ü zeber eylediler. Ba'dehû kat'â tahammül etmeyüp, asıl dîvâr dibinden kazmağa şürû' etdiler ve hisâr-ı beçeye bayrak dikülüp, hisâra muttasıl kulelerden birini darb ü harb ile alup zabt eylediler.

Yevmü'l-erba'a fî 17 minh [8 Ekim]: Gecelü gündüzlü ceng olup, Ayas Paşa kolunda bir lağıma nısfü'l-leylde od verilüp bir mikdârın harâb eyledi.

Yevmü'l-hamîs fî 18 minh [9 Ekim]: Mustafa Paşa kolunda olan hisâr-ı beçeye yürüyüş etdiler.

Yevmü'l-cum'a fî 19 minh [10 Ekim]: Bugün Tahtalu nâm kal'a keferesinden iki nefer câsûs kâfir tutuldu. Frengistan'dan kal'aya bir kayık geldüğü ve an-karîb küffârın donanması gelür deyü haber verdi.

Yevmü's-sebt fî 20 minh [11 Ekim]: Dîvân olup, diyâr-ı Mağrib kapudânı ile Mağrib'den gelen elçi el öpüp pîşkeş çekdi ve hendeğe top atmağa hâ'il olan kulelerden bir kuleye, küffâr iç yüzden birkaç top kurup yıkup, bugün hendeğe girüp çıkanlardan elli altmış nefer âdem şehîd eyledi amma ehl-i İslâm aslâ ve kat'â küffârın top ve tüfenkine iltifât etmeyüp cân ü dilden dîvârı kazup yıkmağa meşgûl oldular.

Yevmü'l-ahad fî 21 minh [12 Ekim]: Pîrî Paşa تنها kapuya gelüp Pâdişâh ile ba'zı kazıyye müşâvere eyledi ve tekrâr Mustafa Paşa kolunda olan hisâr-ı beçeye yürüyüş olup, bir mikdâr yerin alup zabt eylediler ve Yeniçeri Ağası Balı Ağa mecrûh oldu ve Pîrî Paşa hisâr içinde kâfir yürüdülmemek için, garârdan gedik mukâbelesinde bir kule yapıdırup birkaç top dahi çıkartdı.

Yevmü'l-isneyn fî 22 minh [13 Ekim]: Hüdâvend devletle süvâr olup eski Rodosluk cânibin seyr eyledi ve kal'a-yı mezbûre hâkile beraber olub, ibtidâdan tekrâr ma'mûr olmak emr olundu.

Yevmü's-selâse fî 23 minh [14 Ekim]: Bugün yine Pîrî Paşa تنها dîvâna gelüp, ağalar tebdîl olunup ve eski Rodos bugünden [303a]

binâ olunmağa ibtidâ olunup, Defterdâr Abdüsselam ve Menteşe Beyi İskender Bey ve Karasi Beyi Okçu Sinan, sancakları halkıyla binâlar üzere mu‘temed konup, Ferhad Paşa’dan âdemler gelüp, Kızılbaş’dan bir bey dil getürdiler ve kal‘a husûsiçün Anadolu’dan yüz re’s bârgîr getürmeğe âdemler gönderildi.

Yevmü’l-erba‘a fî 24 minh [15 Ekim]: Bugün ahşam vaktinde Mustafa Paşa kolunda olan hisâr-ı beçede bir meteris yıkup, kefer[e]ye ikdâm-ı tâmla galebe etdiler. Melâ‘în-i mezbûre dahi karârı firâra değışüp, hisâr-ı beçeyi hâlî koyup, asker-i zafer-peyker hisâr-ı beçeye duhûl etdiler.

Yevmü’l-hamîs fî 25 minh [16 Ekim]: Devletlü Pâdişâh sa‘âdetle süvâr olup Cem Sultan bağçesin seyr eyledi.

Yevmü’l-cum‘a fî 26 minh [17 Ekim]: Bugün Mustafa Paşa kolunda ahşam vaktinde bâkî kalan hisâr-ı beçeye yürüyüş olundu ve gece ile tekrâr yürüyüş olup bi-inâyetillâh hisâr-ı beçe temâm feth olundu.

Yevmü’s-sebt fî 27 minh [18 Ekim]: Bugün Ahmed Paşa kolunda nısfü’l-leylde kal‘aya od uruldu.

Yevmü’l-ahad fî 28 minh [19 Ekim]: Ceng-i azîm oldu.

Yevmü’l-isneyn fî 29 minh [20 Ekim]: Ahmed Paşa kolunda kesüp od urdukları dîvâr yıkıldı.

Şehr-i Zi‘l-hicce Sene 928
[Ekim-Kasım 1522]²⁶

Yevmü’s-selâse fî gurre-i minh fî 21 Teşrîn-i Evvel [22 Ekim]: [Pâdişâh] Sa‘âdetle seyre süvâr oldular.

Yevmü’l-erba‘a fî 2 minh [23 Ekim]: Bugün Mısır cânibinden bir kayık gelüp Hayır Bey’in fevti haberini getürdi.

Yevmü’l-hamîs fî 3 minh [24 Ekim]: Dîvân oldu. Ba‘z-ı sancaklar verildi.

---

26 Rûznâme’ye göre Zilhicce ayı 29 gün olmasına rağmen, günümüz tarih çevirme kılavuzlarına göre Zilhicce ayı 30 gündür.

Yevmü'l-cum'a fî 4 minh [25 Ekim]: Bugün dîvân olup Mustafa Paşa Mısır muhâfazasıçün Mısır'a gitmek emr olundu.

Yevmü's-sebt fî 5 minh [26 Ekim]: Bugün dahi dîvân olup ziyâde yağmurlar yağdı.

Yevmü'l-ahad fî 6 minh [27 Ekim]: Mustafa Paşa destûr elin öpdü.

Yevmü'l-isneyn fî 7 minh [28 Ekim]: Mustafa Paşa on beş mikdârı gemiler ile Mısır'a revâne oldu.

Yevmü's-selâse fî 8 minh [29 Ekim]: Anadolu Beylerbeyisi Kasım Paşa, Mustafa Paşa gedüğüne gelüp kendü gedüğü mu'attal kaldı.

Yevmü'l-erba'a fî 9 minh [30 Ekim]: Ceng-i azîm oldu.

Yevmü'l-hamîs fî 10 minh [31 Ekim]: Anadolu Beylerbeyisi askeri ile Ahmed Paşa koluna varup toprak çekmeğe meci²⁷ eylediler ve mezkûr gedükde keferenin bir sa'b meterisin yıkıldılar.

Yevmü'l-cum'a fî 11 minh [1 Kasım]: Dîvân olup Ferhad Paşa'ya gelmek emr olundu ve kışlamak tedbîri olunup, gemiler Marmaros limanına gitmeğe emr olundu.

Yevmü's-sebt fî 12 minh ibtidâ-i Teşrîn-i Sâni [2 Kasım]: Pâdişâh devletle süvâr olup eski Rodos'u seyrân eylediler.

Yevmü'l-ahad fî 13 minh [3 Kasım]: Hâlî.

Yevmü'l-isneyn fî 14 minh [4 Kasım]: Hâlî.

Yevmü's-selâse fî 15 minh [5 Kasım]: Kal'a-yı Tahtalu'dan bir dil getürdiler. Haber soruldukda "Rodos keferesinden dâ'imâ kayık gelip bizden top ve tüfenk talep eylerler." deyü haber verdi.

Yevmü'l-erba'a fî 16 minh [6 Kasım]: Kal'a beylerinden biri itâ'at etmek istediğiçün sâ'iri, mezkûru dört çeyrek edüp her gedikde bir pâresin salb eylediler.

Yevmü'l-hamîs fî 17 minh [7 Kasım]: Pîrî Paşa dahi meteris için sürdüğü toprağı hisâr dibine iletüp ve dayamaların dayayup, külünk ve kazma birle dîvârı kazmağa başladı.

---

27 Halk ağzında imece anlamında kullanılan bir kelime.

Yevmü'l-cum'a fî 18 minh [8 Kasım]: Bugün cümle gemiler Marmaros limanına girdiler.

Yevmü[303b]'s-sebt fî 19 minh [9 Kasım]: Hüdâvendigâr devletle Santurluoğlu bağcesini seyre vardı.

Yevmü'l-ahad fî 20 minh [10 Kasım]: Bugün Ahmed Paşa cemâ-i dâ'iresinde olan topları çekdürüp gedüğe mukâbil kurdular. On altı aded be-gâyet büyük toplardır.

Yevmü'l-isneyn fî 21 minh [11 Kasım]: [Pâdişâh] Sa'âdetle süvâr oldular. Eski Rodos'a varıldı.

Yevmü's-selâse fî 22 minh [12 Kasım]: Ahşam vaktinde Ahmed Paşa kolunda bir kulenin dâ'iresin ihâta edüp ceng-i şedîd oldu. Fet-hi müyesser olmadı.

Yevmü'l-erba'a fî 23 minh [13 Kasım]: Bugün İstanbul'dan iki gemi top otu geldi ve bir zencîr gemisi azık getirürken küffâr, kayık ile arkuru çıkup aldı amma halkı denize dökülüp gelüp selâmete çıkdılar.

Yevmü'l-hamîs fî 24 minh [14 Kasım]: Ahmed Paşa kolundan bir top atılıp ehl-i İslâm'dan altı nefer kimesne şehîd oldu.

Yevmü'l-cum'a fî 25 minh [15 Kasım]: Bugün Rumeli'nden ulak-lar gelüp Erdel banı, nâm-ı meşhûr la'în gelüp Eflâk içine gerü zabt etmeğe mübâşeret etdiği haberin verdi.

Yevmü's-sebt fî 26 minh [16 Kasım]: Pâdişâh devletle seyre süvâr oldu.

Yevmü'l-ahad fî 27 minh [17 Kasım]: Hâlî.

Yevmü'l-isneyn fî 28 minh [18 Kasım]: Bugün vakt-i asrdan tâ nısfü'l-leyle varınca muhâlif rüzgâr olup, ziyâde fırtınalar olup yedi pâre gemi helâk eyledi. Hayli âdem gark oldu.

Yevmü's-selâse fî 29 minh [19 Kasım]: Bugün Ahmed Paşa gedüğünden ale's-sabâh üç nefer tutsak kaçup gelüp halâs oldular ve vakt-i zuhrda bir felar²⁸ dahi kaçup gelüp itâ'at eyledi ve sâbıkan

---

28 Felar kelimesi, metinde şövalye karşılığında kullanılmıştır. Bu haliyle kelime, İtal-

gitmeyüp, bunda kalan kadırgalar ve sâ'ir gemiler dahi Marmaros'a gitmek buyurulup revâne oldular.

Yevmü'l-erba'a fî selh-i Zi'l-hicce [Kasım²⁹]: Dîvân olup kal'aya yürüyüş olmak tedârükün eylediler ve Pîrî Paşa gedüğünden bir felar kaçup gelüp kal'a ahâlîsinin zevâdeye ziyâde müzâyaka ve zarûretleri olduğun i'lân eyledi.

Şehr-i Muharremü'l-Harâm Sene 929
[Kasım-Aralık 1522]

Fî 20 Teşrîn-i Sâni Yevmü'l-hamîs fî gurre-i minh [20 Kasım]: Devletlü Hüdâvendigâr Cem bağcesine varup seyr eyledi ve bugün Ahmed Paşa gedüğüne mukâbil konulan toplar ale't-tertib atı-lup, dibi kazılan asıl kal'a dîvârı ile iç yüzde ihdâs olunan dîvâr-ı cedîd hâke beraber eylediler ve cümle asker arasında nidâ olundu ki "Âlât-ı harble mükemmel olup Ahmed Paşa gedüğüne varıla, yürüyüş etmeğe hazır olasız." deyü bu cânibden atılan toplar asla dîvârda ve evlerde karar etmeyüp şehrin nısf mikdârı yerin harâb eyledi.

Yevmü'l-cum'a fî 2 minh [21 Kasım]: Bugün yine sabâhtan ahşama değin toplar yerlü yerinde atulup küffâr gözün açdırmadılar. Asâkir-i mansûre âdet-i kadîmeleri üzere temcîdden Ahmed Paşa gedüğüne hazır olup ahşama değin müterakkıb oldular. Fethi müyesser olmadı.

Yevmü's-sebt fî 3 minh Teşrîn-i Âhir [22 Kasım]: Ülker düşdü, toplar gerü kemâkân yerlü yerinden atı-lup, asker-i zafer-peyker yine ale's-seher Ahmed Paşa gedüğüne hazır olup ve Pîrî Paşa kolunda Mesih Paşa kulesi demekle ma'rûf kuleye yürüyüş etdiler. Feth müyesser olmadı. Kırk elli mikdârı âdem şehîd oldu. Ve bir mîrî kadır-ga taşa urup helâk oldu. Cümle halkı gark oldu. Ziyâde yağmurlar [304a] yağdı.

---

yanca "cavalliere" kelimesinden gelen ve çağdaş İngilizce ve Fransızcada "chevalier" ve "cavalier" kelimeleriyle karşılanan şövalye kelimesinin, Osmanlılar lisanında kabul görmüş telaffuzlarından biridir. Şövalye kelimesinin etimolojik kökeniyle ilgili değerlendirme için bk. İsmail Güleç, H. Neslihan Demiriz, *Ortaçağ'da Şövalyelik ve Şövalye Eğitimi*, (İstanbul: Denizler Kitabevi, 2015): 14; 21.

29 Rûznâme'ye göre Zilhicce ayı 30 gündür. Günümüz tarih çevirme kılavuzlarına göre ise Zilhicce ayı 30 değil, 29 gündür.

Yevmü'l-ahad fi 4 minh [23 Kasım]: Ceng-i azîm oldu.

Yevmü'l-isneyn fi 5 minh [24 Kasım]: Bugün yürüyüş olmak mu'ayyen iken gerü te'hîr olundu. Beş yüz nefer gönüllü yazılmak emr olundu ve Emîr-i Âhûr Mustafa Ağa Dîvân-ı âlî'de min-ba'd kapucubaşları ve emîr-i alemi tasaddur etmek buyuruldu.

Yevmü's-selâse fi 6 minh [25 Kasım]: Dîvân olup yürüyüş ahvâli müşâvere olundu.

Yevmü'l-erba'a fi 7 minh [26 Kasım]: Pîrî Paşa kolunda sâbikü'z-zikr Mesih Paşa Kulesi ile bir gayr kuleye tekrâr yürüyüş olup feth olundu ve Hüdâvendigâr sancağı beyi askeriyle gemilere girüp yürüyüş günü onlar da deryâdan yürümek emr olundu.

Yevmü'l-hamîs fi 8 minh [27 Kasım]: Hâliyâ yazılan gönüllülere re'îs nasb olunup ve bir mağara içinde sekiz nefer câsûs tutuldu.

Yevmü'l-cum'a fi 9 minh [28 Kasım]: Pâdişâh devletle eski Rodos'u seyr edüp ve Ahmed Paşa kolunda hisâr-ı beçe kulelerinden bir kuleye ki lağım urulmuş idi, od urulup hâke berâber oldu.

Yevmü's-sebt fi 10 minh [29 Kasım]: Rûz-i mesfûrda Ahmed Paşa gedüğünden kal'aya muhkem yürüyüş olup, muhârebe-i azîm oldu ve gemiler dahi yürüdü. Vakt-i cengde muhkem yağmur yağdı ve hayli kimesne şehîd oldu. Feth müyesser olmadı.

Yevmü'l-ahad fi 11 minh [30 Kasım]: Yine üslûb-i sâbık üzere hisârın iç yüzünde olan dört aded hendekleri dahi içertüye kazup girmeğe meşgûl oldular ve Marmaros'a giden gemiler gerü gelmek emr olundu.

Yevmü'l-isneyn fi 12 minh [1 Aralık]: Bugün Ahmed Paşa gedüğünden bir Arab kaçup gelüp, sâbıkan olan yürüyüşde üç yüzden ziyâde kâfir kırılıp ve kalanlar dahi muzdarib olup iç kal'aya müteveccih oldukları haberin verdi ve "Bi'l-fi'l keferenin ziyâde za'afı vardır." deyü bildirmeğin, ale's-sabâh yine yürüyüş olmak buyuruldu idi, gerü ferâgat olundu.

Yevmü's-selâse fi 13 minh [2 Aralık]: Ahmed Paşa kolunda olan hisâr-ı beçenin nısf mikdârından ziyâdesi alınıp, bâkîsine meterisler kurup dibinden kazmağa şurû' etdiler.

Yevmü'l-erba'a fî 14 minh [3 Aralık]: Dîvân olup Mustafa Paşa'dan ulaklar gelüp Mısır'ın emn ü emân üzere olduğunu bildirmiş.

Yevmü'l-hamîs fî 15 minh [4 Aralık]: Anadolu Beylerbeyisi Kasım Paşa'nın hendeği dahi varup kal'anın içinde olan evlere mülâkî oldu.

Yevmü'l-cum'a fî 16 minh [5 Aralık]: Bu gece hayli ceng olup, bî-nihâye kefere misâfir-i dârü'l-bevâr oldu.

Yevmü's-sebt fî 17 minh [6 Aralık]: Pâdişâh eski Rodos'u seyre varup ve Pîrî Paşa kolunda olan askere cebe ve cevşen ulaştırıldı ve Ahmed Paşa kolunda bir diri kâfir tutulup pâyeye-i serîr-i a'lâyâ götürüldü. Ziyâde yağmurlar yağdı.

Yevmü'l-ahad fî 18 minh [7 Aralık]: Hisârdan bir Arnabud³⁰ keferesi kaçup gelüp itâ'at eyledi ve ziyâde yağmurlar yağdı.

Yevmü'l-isneyn fî 19 minh [8 Aralık]: Pâdişâh Hazretleri tenhâca Santurluoğlu bağcesin seyrân eyledi. Ziyâde rûzgâr olmağın, bir top gemisiyle birkaç pâre kalyete taşa urup helâk oldular.

Yevmü's-selâse fî 20 minh [9 Aralık]: Bugün hadden ziyâde bârân olup seyiller akdı ve Ahmed Paşa kolunda kesilen hendekleri şehrin ortasına varup kırk elli hâne zabt olundu.

Yevmü'l-erba'a fî 21 minh [10 Aralık]: Bugün kal'adan kefere emân [304b] dileyüp, bunlar dahi vire edüp, içerüden iki yarar kâfir çıkup ve bizden dahi zağarcıbaşı ve Ahmed Paşa kethüdası, birer hizmetkâr ile ve mukaddemâ içerüden çıkup müslümân olan şahsı içerüye gönderdiler ve vire, Mustafa Paşa gedüğünden oldu. İçerüden çıkan mezbûr küllâbın biri mîr-i³¹ felar, biri kapudanmış.

Yevmü'l-hamîs fî 22 minh [11 Aralık]: Dîvân olup, zikr olunan iki nefer kefere el öpdüler ve ikisine dahi hil'at giydirdiler Ve rûy-ı deryâdan karavul olan Kurdoğlu, bir câsûs kayığın tutup gönderdi ve felar beyi, Megali Mastori ile müşâvere etmeğe içerüye gitti.

Yevmü'l-cum'a fî 23 minh fî 12 Kânûn-i Evvel [12 Aralık]: Bugün dahi dîvân oldu. Bir kâfir dahi kaçup gelüp el öpdü, hil'at giydi.

---

30 Arnavud.

31 Kelime metinde میری şeklinde yazılmıştır.

Yevmü's-sebt fi 24 minh [13 Aralık]: Bugün Pîrî Paşa gedüğünden bir kâfir çıkup “*Küffârın sizin ile vire edüp emân dilediklerinden garaz, mahzâ netîce-i hîledir, zîrâ yardım gelmesin işitdiler, sizi bir mikdâr eğlemekle davranmak ümîd ederler, hemân cenge mübâşeret eylen, göz açdırman.*” deyü i‘lân etmeğin, mîr-i felar içerüye gitdi.

Yevmü'l-ahad fi 25 minh [14 Aralık]: Sâbikan olan vire, yine darb ü harbe tebdil olunup vaz‘-ı sâbık üzere her top yerlü yerinden atılmağa başladı ve dün çıkan kâfire bir mikdâr akçe in‘âm olundu ve hil‘at verildi ve onların iki nefer kimesnesi taşrada ve bizim iki nefer âdemimiz içerüde kaldı ki zağarcıbaşıyla tercemândır ve bugün sabâhdan ahşama değin şol denlü top atıldı ki vasfa gelmez, hatta küffâr-ı şekâvet-şi‘âr âciz ve fûrû-mânde olarak tekrâr emân dileyü gördü, kat‘â i‘tibâr olunmayup peyâ-pey toplar atıldı, arası kesilmedi.

Yevmü'l-isneyn fi 26 minh [15 Aralık]: Geçen gece ba‘de-nısfü’l-leyl birkaç pâre kâfir gemisi yüz elli mikdârı küffâr getürüp kuvvet-i rüzgârla kal‘aya dâhil olmuşlar, küffâr-ı bed-girdâr ol emirden mukaddemâ, ellerinden darb ü harble alınan hisâr-ı beçeyi alıverin. deyü havâle etmişler. Zikr olunan melâ‘în dahi hisâr-ı beçede nöbetçi olanlara hücûm edüp gulüvv edicek, etrâfdan ehl-i İslâm’dan hayli gâzî erişüp, muhkem ceng ü cidâl olup, âkıbetü’l-emr iki diri kâfir tutulup birkaç baş dahi kesilüp getürdiler ve hisâr-ı beçenin bir mikdârı dahi feth olundu. Mîr-i felar tekrâr taşra çıkup Ahmed Paşa’yla kelimât edüp yine içerü gitdi ve felar beyi çıktıkda, Ahmed Paşa “*Zağarcıbaşı elbette taşra gönderilmek gerekdir.*” deyü ikdâm etdi. Zağarcıbaşı taşra çıktı, tercemân içerüde kaldı.

Yevmü's-selâse fi 27 minh [16 Aralık]: Dîvân. Balak Mustafa Bey³² ma‘zûl olup kapudanlık Avlonya Beyi Behram Bey’e verildi. Bâ‘is dünki mâddedir ve Rumeli’nden ulaklar gelüp “*Kral-ı la‘în iç-ile yürümek kasd edüp, hemân âb-ı Tuna donmağa tevakkuf eder.*” deyü haber verdi. “*Husûsan Erdel dâ’ima fesâddan hâlî değildir.*” deyü haber verdiler ve “*Uc muhâfazasında olan beyler ale’i-ta‘cîl Miha-loğlu yanına cem‘ olsunlar.*” deyü hükümler gönderildi ve sâbıkuz-

---

32 Palak Mustafa Paşa.

zikir iki kâfirin iki ellerin ve iki [305a] kolların ve burunların kesüp içerüye salıverdiler.

Yevmü'l-erba'a fî 28 minh [17 Aralık]: Bugün Ahmed Paşa koldundan bir kâfir çıkup “*Küffârın itâ'at etmediklerine sebab, birbirleriyle uyuşmadıklarıdır.*” deyü haber verdi ve bu gece ceng-i şedîd olup ve felar beyi gerü çıkup, Ahmed Paşa'yla söyleşüp gerü içerü gitdi ve Megali Mastori mezkûr felar beyi ile haber göndermiş ki “*Biz devletlü Hüdâvendigâr'ın kavlin verem, viredir. Amma bir bölük ehl-i inâd vardır, onlar rızâ göstermezler.*” imiş.

Yevmü'l-hamîs fî 29 minh [18 Aralık]: Bugün yine hisâr-ı beçenin bakıyyesine yürüyüş olup bir mikdâr yeri dahi feth olundu ve birkaç kâfirin başı kesilüp iki nefer diri getürdüler ve bizden bir yeniçeri şehîd olup, birkaç kimesne mecrûh oldu.

Yevmü'l-cum'a fî selh-i minh [19 Aralık]: Bugün felar çıkup gelüp itâ'at eylediler ve küffârın top otuna ziyâde müzâyakası olduğun bildirdi ve Hüdâvendigâr Cem bağçesin seyrâna vardı ve küffâr-ı hâksâr bugün dahi tekrâr vakt-i asrda emân dileyüp, bunlar dahi iltifât etmeyüp topun arasın kesmediler. Sehl zemân geçmedin, feryâd edüp “*Emân! Emân!*”³³ deyü efgân edicek iki kâfir taşra çıkup ve bizden iki za'îm içerü girüp tekrâr vire olundu amma top ve tüfenk ile ale't-tevâlî ceng oldu. Küffâr hud'a eder ola deyü ve erkâna kışlık câmeler verildi ve Megali Mastori on gün mehl isteyüp, elli üç nefer kefereye mîr-i cezîre-i İstanköy olan Sercivân nâm la'îni re'îs ta'yîn edüp, taşra rehin gönderdi ve bu gece nısfü'l-leylde cümle çıkup on gün mühlet verildi ve silâhdârbaşı ile beş yüz nefer silâhdâr, üzerlerine müvekkil ta'yîn eylediler ve ta'mîr olunmağa ibtidâ olunan eski Rodos bugün temâm oldu.

Şehr-i Saferü'l-Hayr Sene 929 [Aralık 1522-Ocak 1523]

Yevmü's-sebt gurre-i minh fî 20 Kânûn-i Evvel [20 Aralık]: Dîvân olup şehr keferesi mün'imlerinden üç nefer küffâr Divân-ı âlî'ye gelüp “*Şimdiye değin itâ'at etmeğe rızâ göstermeyüp inâd*

---

33 امان kelimesi yazma nüshada امك şeklinde yazılmıştır.

eden biz idik. El'ân cân u dilden tâbi'-i mutlak olduk.” deyü tekrâr ahidnâmeler verildi, yine içerüye revâne oldular. Üçüne dahi hil'at verildi. Ferhad Paşa ile olan yeniçeriler, sekbânbaşı ile bugün gelüb ordu-yı hümâyûna vâsıl oldu.

Yevmü'l-ahad fi 2 minh [21 Aralık]: Küffâr-ı hâk-sâr asker ile alış-veriş edüp cemî'-i ordular kefere ile mâlâ-mâl oldu.

Yevmü'l-isneyn fi 3 minh [22 Aralık]: Dîvân olup ve ba'de'd-dîvân [pâdişâh] yümn ü ikbâlle süvâr olup Cem bağçesin seyrân eylediler ve vakt-i zuhrda şehir keferesinden dört nefer kâfir gelüp “*Bizi cebren kürekcülüğe yazmak isterler.*” deyü şikâyet eylediler.

Yevmü's-selâse fi 4 minh [23 Aralık]: Ahmed Paşa kethüdası Bayezid Çelebi ile kapucular kâtibin, tutsaklar ahvâlin teftîş edüp bend ve zindândan halâs için içerüye gönderdiler ve kefereye mu'âvenet için otuz nefer kalafatçı verdiler. Bugün cemî'-i ekâbir ü esâgır kal'a temâşâsına vardılar ve büyük karaka ve sâ'ir bile gidecek küffâr, muttasıl, esbâbın taşıyup koymak üzere oldular.

Yevmü'l-erba'a fi 5 minh [24 Aralık]: Bugün tutsakların ekseri kal'adan taşra çıkup ordular [305b] kefere ve fecere tutsakları ile mâlâ-mâl oldu ve Pîrî Paşa ve Ahmed Paşa kollu kolundan kal'anın içine girdiler ve yeniçeri ağası Balı dahi yüz elli nefer yeniçeri ile içerü girdi.

Yevmü'l-hamîs fi 6 minh [25 Aralık]: Bugün bi-inâyetillâh vakt-i zuhrda devletlü Hüdâvendigâr nâm-ı şerîfine, kule-i Arab'da Hünkâr mü'ezzinleri ezân okuyup ve yeniçerilerin kızıllu sarıllu sancağı kule-i mezbûrede dikülüp ve nice def'a nevbet-i şâhî çalınup şenlikler oldu ve Ferhad Paşa dahi deryâdan ubûr edüp gelüp orduya mülâkî oldu ve kal'anın her köşesinde sadâ-yı Allâh Allâh ile gül-bâng-i Muhammedî âfâkı tutdu ve zikr olunan sancağı, otağ-ı Hümâyûn'dan kule-i mezbûreye gelince, gül-bâng ve tekbîr ile ve tabl ve nakkâre ile çala çala getürdüler ve Pâdişâh sa'âdetle eski Rodos'u seyr eyledi ve yolda üç nefer kefere kal'adan çıkup köyle-rine giderken Hünkâr rast gelüp bir mikdâr in'âm eyledi ve taşrada rehn olan kefereye icâzet verilüp içerüye revâne oldular.

Yevmü'l-cum'a fi 7 minh [26 Aralık]: Dîvân-ı âlî olup Rodos

kal'asında vâlî olan Megali Mastori, sâ'ir taht-ı yedinde olan beyler ile gelüp Pâdişâh'ın dest-i şerîflerin takbîl etdi ve Megali³⁴ Mastori hâssaten pîşkeş çekdüğü esbâb bunlardır ki zikr olunur: Murceş (?), bâdiye, sahan-ı kebîr, tabak, akdâh. Ferhad Paşa dahi el öpüp pîşkeş çekdi ve Dîvân-ı âlî'de beşâret nevbeti çalındı ve azîm bârân oldu ve vakt-i zuhrda dolu yağdı.

Yevmü's-sebt fi 8 minh [27 Aralık]: Bugün davarlara haber etmeğe âdem gönderülüp Dil'e dek on dokuz konak yazdılar ve iki aded gemi, kefere ile mâlâ-mâl kal'aya yardıma gelürken giriftâr oldular ve gece gündüzlü yağmurlar yağup sâ'ikalar oldu ve merhûm Cem Sultân'ın kisve-i keferede bir orta yaşlu oğlu bulunup katl olundu ve mezkûrun oğlu ve kızları var imiş, oğlu dahi katl olunup kızları ve avratı İstanbul'a sürülmek emr olundu. Vüzerâ ve ümerâ ve bölük ağalarından mâ'ada külliye taşınup şehre girdiler.

Yevmü'l-ahad fi 9 minh [28 Aralık]: Pâdişâh Hazretleri tutsaklara bir mikdâr akça tasadduk eyledi ve kal'a-i Tahtalu'dan iki yüz nefer kâfir geldi.

Yevmü'l-isneyn fi 10 minh [29 Aralık]: Bugün Hüdâvendigâr Hazretleri sa'âdetle süvâr olup Rodos kal'asın seyr eyledi.

Yevmü's-selâse fi 11 minh [30 Aralık]: Kal'a-yı Rodos muhâfazasıçün beş yüz nefer hisâleri ile beş yüz nefer yeniçeri nevbetçi ta'yîn buyurulup ağaya tenbîh olundu.

Yevmü'l-erba'a fi 12 minh [31 Aralık]: Bugün vesâk-ı âmire³⁵ yine Marmaros cânibine revâne oldu ve Kapudan Behram Bey birkaç pâre gemiler ile kal'a-yı Tahtalu'ya irsâl olundu.

Yevmü'l-hamîs fi 13 minh [1 Ocak 1523]: Bugün dîvân olup Megali Mastori tekrâr destûr, elin öpüp, dört sebîke altun pîşkeş çekdi ki her külçesi biner filori olurmuş ve Megali Mastori, nısfü'l-leylde sâ'ir ümerâ ve tevâbi'i ile keştilere süvâr olup engine revâne oldular ve büyük barçayı bile alup gitdiler.

34 Yazma metinde میخالی (Mihali) olarak yazılmıştır.

35 Sefere ordu ile birlikte götürülen büro ve defterler için kullanılan bir terimdir.

Yevmü'l-cum'a fî 14 minh [2 Ocak]: Bugün Hak celle ve alânın inâyeti ve Hazret-i Resûl'ün [306a] sallalâhu aleyhi ve sellem mu'cizâtı ile kal'a-yı Rodos'da Sencovan nâm kenîsada Cum'a namâzı kılınup, müftî Şeyh Ali imâmet ve hitâbet eyledi ve devletlü Pâdişâh yümn ü ikbâlle Cum'a namâzından sonra şehir limanında, merhûm re'îs Kara Mahmud kadırgasına binüp Marmaros iskelesine revâne oldu. Mukaddemâ iskele-i mezbûreden ubûr etdiklerinde dahi bu kadırgaya binmişler idi.

Yevmü's-sebt fî 15 minh [3 Ocak]: İskele-i Marmaros konağına emîr-i aleme ve sancaklara ve mehterlere ve bâkî asâkir-i mansûreye ilerü İstanbul'a gitmek için icâzet verdiler.

Yevmü'l-ahad fî 16 minh [4 Ocak]: Kal'a-i Rodos ta'mîri maslahatı için sancakları halkı ile dört sancakbeyi ta'yîn etdiler ki biri Menteşe Sancağı Beyi Emîr-i Âhûr İskender Bey ve biri Karasi Sancağı Beyi Sinan Bey ve biri Aydın İli Beyi Lütfi Bey ve biri Saruhan Sancağı Beyi Ferhad Bey ve cezîre-i Rodos'da bi'l-fi'l müs-takil sancak olmağa tahammül olmamağın, Midillü Sancağı Beyi olan Dizdarzâde Mehmed Çelebi sancağına zamîme edüb, kal'a-yı mezbûreyi gelüp ta'mîr etmeğe bile mu'âvenet etmek buyruldu.

Yevmü'l-isneyn fî 17 minh [5 Ocak]: Oturak. Bugün Hüdâvendigâr-ı gerdûn-iktidâr birkaç mehâr beserek³⁶ esrik develeri biri biriyle gü-reşdürüp durup temâşa eyledi ve bugün göç olsa gerek idi, gerü te'hîr olundu ve cezîre-yi İstanköy ve kal'a-yı Tahtalu ve kal'a-yı Bodrum itâ'at etdikleri haberi geldi.

Yevmü's-selâse fî 18 minh [6 Ocak]: Oturak. Ale's-seher vesâk-ı âmire gitdi ve Ferhad Paşa'yla olan Anadolu askerine Rodos kal'ası ta'mîriçün öte yakaya geçmek emr olundu ki biri Karahisâr-ı Sâhib Beyi Korkmazoğlu ve biri Bolu Sancağı Beyi Mumcu Behram ve biri Kastamonu Beyi Tütünsüz Mustafa Bey oğlu Mehmed Bey ve biri Kangırı Beyi Hersekzâde.

Yevmü'l-erba'a fî 19 minh [7 Ocak]: Ula kasabasına konuldu. Bolu Sancağı Beyi Behram Bey el öpdü.

36 İki hörgüçlü deve ile boz devenin melezi olan tülü devenin erkeği.

Yevmü'l-hamîs fî 20 minh [8 Ocak]: Kasaba-i Muğla'da konuldu. Bugün Lebneönü nâm mahalle konulsa gerek idi amma dünki konak ziyâde sa'b ve ba'îd olup, askerin ekseri, atların bul[a]mayup piyâde kalmağın, mevzi'-i mezkûrda konuldu.

Yevmü'l-cum'a fî 21 minh [9 Ocak]: Oturak.

Yevmü's-sebt fî 22 minh [10 Ocak]: Lebneönü mukâbelesinde Südeş karyesine konuldu, Bozöyük geçildi ve hava ziyâde serd olup sermâ, gâyet şedîd oldu.

Yevmü'l-ahad fî 23 minh [11 Ocak]: Çine sahrasında Genevüs karyesine konuldu. Sa'âdetle atdan inmedin sahra-yı Çine'yi şikâr edüp, bî-hadd turna ve ördek ele girüp hazz eylediler.

Yevmü'l-isneyn fî 24 minh [12 Ocak]: Kalubeyler karyesine konuldu, ba'îd konaktır ve hem güzel köydür ve Uzanbeli aşı olup gelindi.

Yevmü's-selâse fî 25 minh [13 Ocak]: Yenişehir önünde Saz karyesine konuldu, gâyet ba'îd menzildir.

Yevmü'l-erba'a fî 26 minh [14 Ocak]: Karye-i Cağış konağına, Temirtaş köprüsü geçilüp gelindi, ziyâde ba'îd konaktır.

Yevmü'l-hamîs fî 27 minh [15 Ocak]: Yarhisar geçilüp Alaşehir kasabası konağına.

Yevmü'l-cum'a fî 28 minh [16 Ocak]: Durasıllı konağına.

Yevmü's-sebt fî 29 minh [17 Ocak]: Turhanlu karyesi geçilüp Akhisar konağına.

Rebi'ü'l-Evvel Sene 929

[Ocak 1523]

Yevmü'l-ahad fî gur-re-i minh fî 18 ayâr³⁷ [18 Ocak]: [Boş]

Yevmü'l-isneyn fî 19 minh [19 Ocak]: Paşaköyü konağına.

Yevmü's-selâse [306b] fî 3 minh [20 Ocak]: Dünkü konak gâyet ba'îd olmağın mukîm olundu.

---

37 "Ayâr" kelimesi Süryanicede mayıs ayı olmakta birlikte, metindeki "ayâr" kelimesinin hangi takvime ait olduğu tespit edilememiştir. Ancak burada ocak ayına karşılık olarak kullanıldığı görülmektedir.

Yevmü'l-erba'a fî 4 minh [21 Ocak]: Kurthisârı geçilüp Susığırılık karyesi konağına.

İbtidâ-i hamsîn,³⁸ Yevmü'l-hamîs fî 5 minh [22 Ocak]: Oturak.

Yevmü'l-cum'a fî 6 minh [23 Ocak]: Gerdene konağına.

Yevmü's-sebt fî 7 minh [24 Ocak]: Subaş karyesi konağına.

Yevmü'l-ahad fî 8 minh [25 Ocak]: Anahor karyesi geçilüp Bal-yanlu konağına.

Yevmü'l-isneyn fî 9 minh [26 Ocak]: Kurşunlu geçilüp Umur Bey konağına.

Yevmü's-selâse fî 10 minh [27 Ocak]: Bazar karyesi³⁹ konağına.

Yevmü'l-erba'a fî 11 minh [28 Ocak]: Dil konağına.

Yevmü'l-hamîs fî 12 Rebi'ü'l-evvel sene 929/Fî 29 ayâr/Fî 9 hamsîn [29 Ocak]: Hüdavendigâr Hazretleri sa'âdetle Dil'de kayı-ğa girüp devletle Saray-ı Âmiresi'ne vüsûl [buldu.]

---

38 Halk takvimine göre, kış mevsiminin ilk evresi olan ve erbain adı verilen 40 günlük karakiştan sonra gelen ve ocak ayında başlayıp elli gün süren kışın ikinci evresi.

39 Kelime yazma metinde قره şeklinde yazılmıştır.

Kaynakça

- Aykut, Nezih. "IV. Murad'ın Revan Seferi Menzilnâmesi" *Tarih Dergisi*, 34 (1984): 183-246.
- Bozkurt, Rıza. *Osmanlı İmparatorluğunda Kollar, Ulak ve İaşe Menzilleri*. Ankara: Genelkurmay Basımevi, 1966.
- Börekçi, Günhan. "Yeni Bir Kaynağın Işığında Sultan III. Mehmed'in Eğri Seferi: Menzil Geçişleri ve Lojistik Sorunlar." *Yeni Bir Askeri Tarih Özlemi Savaş Teknoloji ve Deneysel Çalışmalar*, Hazırlayan: Kahraman Şakul. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 2013, s. 200-216.
- Çetin, Cemal. *Ulak Yol Durak, Anadolu Yollarında Padişah Postaları (Menzilhaneler) 1690-1750*. İstanbul: Hikmetevi Yayınevi, 2013.
- Çolak, Songül. *IV. Murat'ın Bağdat Seferi Menzilnamesi (1638)*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık, 2016.
- Erdoğan Kaçan, Meryem. *II. Viyana Kuşatması*. Basılmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2001.
- Erdoğan, Mehmet Akif. "Kanuni Sultan Süleyman'ın Rodos Seferi Ruznâmesi." *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XIX/I (2004): 54-74.
- Erdoğan, Mehmet Akif. "Kanuni Sultan Süleyman'ın 1532 Tarihli Alman Seferi Ruznâmesi." *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIX/I (2014): 167-187.
- Erdoğan, Mehmet Akif. "Kanuni Sultan Süleyman'ın 1538 Tarihli Karaboğdan Seferi Ruznâmesi." *Tarih İncelemeleri Dergisi*, XXIX/II (2014): 515-524.
- Ertaş, Mehmet Yaşar. "XVIII. Yüzyıl Başlarında Rumeli'deki Menzillerin Askeri Fonksiyonları." *Celal Bayar Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1997): 91-98.
- Ertaş, Mehmet Yaşar. *Sultanın Ordusu (Mora Seferi Örneği 1714-1716)*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2007.
- Ertaş, Mehmet Yaşar. "Savaşlarla Şekillenen Yollar: Osmanlı Yol Sistemi," *CIEPO Uluslararası Osmanlı Öncesi ve Osmanlı Tarihi Araştırmaları 6. Ara Dönem Sempozyum Bildirileri*, 14-16 Nisan 2011 (Uşak), Cilt II. İzmir: Meta Basım Yayıncılık, 2011, s. 625-652.

- Genç, Serdar. *Lale Devrinde Savaş, İran Savaşlarında Organizasyon ve Lojistik*. İstanbul: Kitap Yayınevi, 2013.
- Gökpinar, Bekir. *Varadin Seferinde Organizasyon ve Lojistik (1716)*. Basılmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2014.
- Güleç, İsmail ve Demiriz, H. Neslihan. *Ortaçağ'da Şövalyelik ve Şövalye Eğitimi*. İstanbul: Denizler Kitabevi, 2015.
- Halaçoğlu, Yusuf. "Osmanlı İmparatorluğu'nda Menzil Teşkilâtı Hakkında Bazı Mülâhazalar." *Osmanlı Araştırmaları II* (1981): 123-132.
- İnbaşı, Mehmet. *Ukrayna'da Osmanlılar Kamaniçe Seferi ve Organizasyonu (1672)*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2004.
- İşbilir, Ömer. *XVII. Yüzyıl Başlarında Şark Seferlerinin İaşe, İkmal ve Lojistik Meseleleri*. Basılmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1997.
- Latif, Armağan, A.. "XVIII. Yüzyılda Hac Yolu Güzergâhı ve Menziller (=Menâzilü'l-Hacc)." *Osmanlı Araştırmaları*, XX (2000): 73-118.
- Nasuhü's-Silâhi (Matrakçı). *Beyân-ı Menâzil-i Sefer-i 'Irâkeyn-i Sultân Süleymân Hân*. Hazırlayan: Hüseyin G. Yurdaydın, Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1976.
- Sahillioğlu, Halil. "Dördüncü Muradın Bağdat Seferi Menzıl-nâmesi (Bağdat Seferi Harp Jurnalı)." *Belgeler-Türk Tarihi Belgeler Dergisi* II/3-4 (1965): 1-35.
- Sak, İzzet ve Çetin, Cemal. "XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarda Osmanlı Hac Menzilleri." *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 19 (2005): 200-260.
- Sarıcaoğlu, Fikret. "Rûznâme." *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi (DİA)*, 35. İstanbul: TDV Yayınları, 2008. s. 278-281.
- Ünver, Süheyl. "Dördüncü Sultan Murad'ın Revan Seferi Kronolojisi." *Bellekten* XVI/54 (1952): 547-576.
- Yıldız, Hakan. *Haydi Osmanlı Sefere! Prut Seferinde Organizasyon ve Lojistik*. İstanbul: İş Bankası Yayınları, 2006.